

Tavla 84 | Kulturens Uttnyttjande

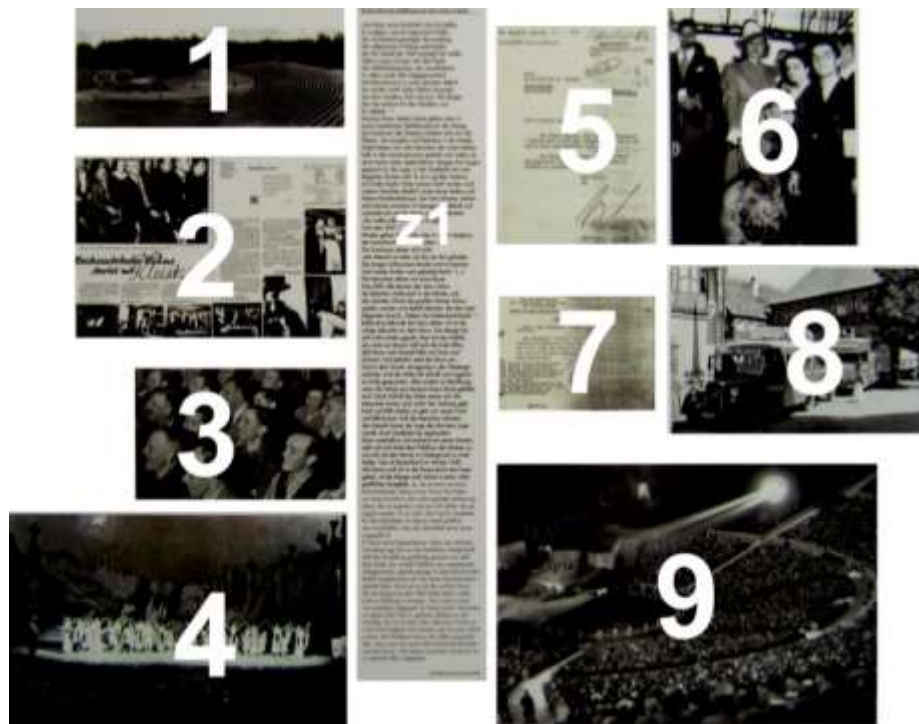
Högkultur spelade en viktig roll i att förädla estetiken i politiken och bidrog till den falska bilden av regimen. Hitler's maktövertagande ledde till att många utsatta och rasdiskriminerade konstnärer, vetenskapsmän och intellektuella emigrerade. Förlusten av kreativitet och konstnärlig och kulturell potential var stor, och den nationalsocialistiska mediokriteten kunde inte ersätta detta. Den kulturella effekten förväntades vara propagandaorienterad. Antingen genom teman och motiv som stödde världsåskådningen, eller via underhållande ämnen som upprätthöll bilden av en "fredlig" värld. Det var inte bara de nationalsocialistiska konstnärerna som förstärkte den fasad som Goebbels ministerium för propaganda och information hade som mål. Konstnärer som levde endast för sin konst eller som var tillbakadragna skulle, så länge de inte kritiserade nationalsocialistens doktrin, utnyttjas internt och externt. Annars hotades de med utvisning från Rikskulturkammaren och fick inte utöva sitt yrke. Den engagerade och demokratiskt orienterade konsten från 1933 skulle utplånas. Fasaden av en civiliserad kultur upprätthölls så långt den var användbar för regimen. Kulturella och konstnärliga prestationer från "Tredje riket" kan definieras som regressiva, bristfälliga i humanism, pacifism och emancipation.

1. Hitler under öppnandet av Riksteaterveckan i Dresden, 1934.
Tyska historiska museet

Tavla 85 | Tingsspel och Teater

Nationalsocialisterna strävade efter att omforma tysk teater för att passa in i "Andan av nationalsocialismen". För att uppnå detta mål var det vänsterorienterade republikanska teatern från Weimar-eran tvungen att utrotas och orienterades om av det nya teatercentralen. Denna uppgift tilldelades Otto Laubinger, avdelningsledaren för Goebbels `Ministerium für Propaganda; Laubinger var också president för Riksteaterkammaren. Att vara medlem i Riksteaterkammaren var ett krav för att arbeta på tyska teatrar. Mellan 1933 och 1935 krävde de kulturpolitiska tjänstemännen bildandet av "Thing Games" som skulle förkroppsliga en ny form av nationalsocialistisk teater. "Thing" var ursprungligen en folk- och rättsförsamling som går tillbaka till gammalgermanska och vikingatider. "Thing Games" sågs som en bidragande faktor till "Folkets gemenskap". Framställningen av stora historiska händelser, särskilt den "framgångsrika historien" om den nationalsocialistiska rörelsen, var tematiskt en del av programmet. Denna form av teater, kallad "Kör-Folkspel", möjliggjorde många möjligheter att arrangera massframträdanden, marscher, sammankomster och visning av symboler och flaggor. Utomhusteatrar, så kallade "Thing Sites", skulle byggas: stora massor skulle samlas och ordnas i formationer här. Målet var att varje större plats och regionalt centrum skulle ha områden som kunde rymma tusentals besökare. Emellertid skulle "Thing Movement" tappa i fart redan vid 1935; endast en bråkdel av de planerade inhägnaderna skulle förverkligas, bland annat en "Thing Place" på Bergen och Rügen. På grund av brist på "Volkstheatr" och litteratur skulle nationalsocialisterna vända sig till de tyska klassikerna med avsikt att tolka om dem från deras synvinkel. Detta gjordes för att imponera på omvärlden och skapa bilden av kulturell kontinuitet. Utvalda verk av Weimar Classics skulle iscensättas. Teatern skulle emellertid visa sig vara ganska motståndskraftig mot nationalsocialistiska ambitioner: försök till assimilering skulle ofta misslyckas.

1. Thing-torget" i Rostock
Baugilde, 1935

2. Täckning av en teaterföreställning för autobahnförare. Arbeitertum, 1936
3. Teaterpublik under en föreställning för autobahnförare.
Friedrich Heiss, "By us in Germany", 1938
4. Scener från Kabarett-föreställningen "In Outerspace with 'Strength Through Joy'".
Arbeitertum, 1936
5. Ett brev från "Führerhögkvarteret" till rikets minister Lammers, från den 3 juni 1941. "Führer önskar att Schillers pjäs 'Wilhelm Tell' inte längre uppförs."
Bundesarchiv Berlin
6. Marlene Dietrich på väg att emigrera efter sin ankomst i Paris, 1939. Trots det betalade regimen kända skådespelare en hög lön, och många av dem förblev i "Tredje riket".
Bildarchiv der Kulturstiftung der Länder.
7. Ett brev från minister Lammers till olika rikstjänstemän, med instruktionen att pjäsen "Wilhelm Tell" inte längre ska undervisas i skol lektioner, den 13 augusti 1941.
Bundesarchiv Berlin
8. Teater tåg från KdF
Under solhjulet, 1938

9. Trots att "Thing Movement" kom till ett slut 1936, organiserades en ny höjdpunkt för att samordna med olympiska spelen. Föreställning av "Frankenburger Game of Dice" på "Dietrich Eckart Stage" på Olympiastadion i Berlin.

Under solhjulet, 1938

z1 En rapport om föreställningen av Don Carlos i Berlin, 1940 "En kyrkogårds frid! Ändå hoppas de, att avsluta, vad de har börjat? Hoppas att kristendomens nuvarande förvandling kan stoppa våren, som förnyar världen? I hela Europa ensamt kastar de sig mot det globala ödets hjul? Att falla med mänskliga lemmar i ekrarna? Det kommer de inte att göra! Tusen har redan flytt, från sina länder, glada och fattiga. Medborgaren, som de förlorade för sina övertygelser, var deras mest ädla." Marquis Posa's ord drunknar i en frenetisk applåd från massorna. Teaterpubliken reser sig från sina platser. De stampar och klappar händerna. Samtidigt vänder många människor i första raden sina huvuden, och utan att sluta klappa, fäster sina ögon med förväntan på balkongen där Goebbels sitter med två eleganta kvinnor. Han bär en stor uniform, kryddad med medaljer. Bakom hans stol finns andra ansikten som blir tydliga, människor från hans personal och partifunktionärer. Ministern verkar mycket road. Han rör sig livligt och konverserar med damen till höger om sig. "De vill plantera för evigheten, men så död?" Återigen drunknar orden i applåderna, som sväller och aldrig vill ta slut. Publiken sitter inte. "Människan är mer än vad som förväntats tidigare. Den långa sömnen kommer han att bryta och hävda sin heliga rätt" Man får intrycket att alla har hört talas om Don Carlos. De klappar i takt med sina händer och de följande orden från den stora Wienskådespelaren drunknar i applåderna. Med den följande utropet: "Låt frihet av tankar!", stod alla hjärtan stilla i en sekund. Det var lugnet före stormen. Massorna satte sig inte ner igen. Man får intrycket att de väntar på att jorden ska öppna sig, att något skulle falla från himlen som eld och svärd. Och plötsligt släpps stormen lös. Och inom tumultet, unikt i teaterns historia, avslutas den tredje akten snabbt. Allt annat är oväsentligt när orden lämnar Marguis Posas mun. Ridån reser sig och faller igen; den reser sig och faller igen. Och folket skriker, ansiktena alltid på balkongen. Även Goebbels applåderar. Han börjar sedan prata med sina

Tavla 86 | Litteratur

Bilderna av samlade folkmassor som tittar på SA-män i uniformer som kastar böcker på en flammande hög är djupt förankrade i det kollektiva tyska minnet. "Bokbränningarna" betraktas som exemplariska för den andliga och kulturella förtrycket inom den nationalsocialistiska regimen. I kontrast till detta var det dock en symbolisk nystart där majoriteten av befolkningen skulle delta i evenemanget.

Omedelbart efter makttillträdet skulle "Rikets folkbildnings- och propagandaministerium" tillsammans med medlemmar av "Den tyska studentkåren" engagera sig i kampanjen "Pro tysk anda". En del av kampanjen skulle inkludera skapandet av en svart lista där publikationer av kommunister, socialister, demokrater, judiska filosofer, poeter eller politiska författare skulle listas. Listorna skulle utgöra grunden för 'rensningen' av privata och offentliga bibliotek; böckerna skulle beslagtas och hållas borta från allmänheten. Förbjudet var också omtypografering och all öppen läsning av dessa böcker. Parallellt med beslagen skulle olika universitetsstäder hålla offentliga "Bokbränningar". Professorer, studenter och nationalsocialistiska funktionärer skulle delta i bränningarna genom att göra "eldcitat", där författarens namn officiellt skulle tillkännages och boken demonstrativt kastas i lågorna.

En av de förtalade och föraktade författarna var Erich Kästner. Kästner bevittnade bränningen av sina böcker den 10 maj 1933 på Berliner Opernplatz: "Jag stod framför universitetet inklämd mellan studenter i SA-uniformer, 'framtiden' för vår nation. Jag såg dem kasta våra böcker i lågorna och hörde de smetiga tiraderna från den lille lögnaren [Joseph Goebbels]". Listan skulle visa sig ha allvarliga konsekvenser för författarna: Det innebar slutet på deras karriär i det nationalsocialistiska Tyskland.

I princip skulle nya publikationer censureras under nationalsocialismen av ombud för "Rikslitteraturkammaren". Detta möjliggjorde för regimen att kunna ändra eller förbjuda böcker för att passa regimen: resultatet skulle bli en reglerad bokmarknad, som i synnerhet gynnade trivialiteter.

1. Erich Kästners (1899-1974) verk, särskilt hans poesi, förbjöds och brändes. Trots detta stannade han i Tyskland och skrev under ett pseudonym manus till Ufa Jubileumsfilmen "Münchhausen", foto från 1925.
German Historical Museum Berlin
2. "Schillers 175-årsdag" - baksidan av AIZ från den 10 november 1934, fotomontage av John Heartfield.
German Historical Museum Berlin
3. Förbudande av annonser om böcker skrivna av Heinrich Heine, 12 februari 1937.
Federal Archive Berlin
4. Missbruk av klassisk tysk litteratur för att rättfärdiga rasfanatism. Från utgåvorna av J.F. Lehman Publishing House.
Privat egendom
5. Bertolt Brecht och Lion Feuchtwanger under andra världskriget, i Kalifornien.
German Historical Museum
6. Publiceringslista för manus förbjudna av Reich Publications Chamber, 25 april 1935.
Federal Archive Berlin
7. Den framgångsrika censuren för publicerade böcker ska inte påpekas, 15 maj 1937.
Federal Archive Berlin
8. Styrning av innehållet i nypublicerade böcker via Propagandaministeriet.
Federal Archive Berlin
9. Publiceringsförbud för verken av Richard Hinkeolmann, 14 september 1943.
Federal Archive Berlin

10. "Hans kamp med sin kamp" - titelsidan från AIZ 23 augusti 1934.
Fotomontage av John Heartfield.
German Historical Museum Berlin
11. Offentlig bokbränning på Operaplatz i Berlin, 11 maj 1933.
Federal Archive Koblenz
12. Titelsida för Kdf-romanen "Brandelmanns stora resa" av Gerhard Starcke, 1936.
13. Thomas Mann i sitt arbetsrum vid Pacific Palisades California, 1951.
Bildarkiv över den preussiska kulturarvstiftelsen

z1 Lista över förbjudna författare. Federal Archive Berlin

z2 När eldtal hålls reciteras böckerna i lågorna.

1. Anropare: Mot klasskamp och materialism, för folkets gemenskap och idealistiskt liv! Jag ger åt lågorna skrifterna av Marx och Klautsky.
2. Anropare: Mot förfall och moralisk förfall! För disciplin och sed inom familjen och staten! Jag ger åt lågorna Heinrich Manns, Ernst Gläders och Erich Kästners skrifter.
3. Anropare: Mot bedrägeri och politiskt förräderi! För engagemang för folket och staten! Jag ger åt lågorna Friedrich Wilhelm Försters skrifter.
4. Anropare: Mot själsligt förstörande förbannelse av den sexuella driften, för den inre ädla i den mänskliga själen! Jag ger åt lågorna Sigmund Freuds skrifter.
5. Anropare: Mot korruptionen av vår historia och smärtan av dess stora ledare, för vördnad och historia! Jag ger åt lågorna Emil Ludwigs och Werner Hegemanns skrifter.
6. Anropare: Mot utländsk journalistik av judisk demokratiskt ursprung, för ansvarsfullt samarbete med att bygga nationen! Jag ger åt lågorna Theodor Wolffs och Georg Bernhards skrifter.
7. Anropare: Mot förräderi av soldaterna i första världskriget, för folkets utbildning i kampens anda! Jag ger åt lågorna Erich Maria Remarques skrifter.
8. Anropare: Mot den mörka förfalskningen av det tyska språket, för främjandet av det oskattbara goda för vårt folk! Jag ger åt lågorna Alfred Kerrs skrifter.
9. Anropare: Mot insolens och arrogans, för respekt och vördnad för den odödliga tyska anden! Förbränn, lågor, Tucholskys och Ossietzky

Tavla 87 | "Tysk" och "Fördärvad Konst"

För de nationella socialisterna var konst ett verktyg för att påverka massorna, ett medel för propaganda. En betoning av nationalsocialismen låg på förstörelsen av modern konst och arkitektur till förmån för en "ny tysk konst" som skulle representera bilden av "arisk man". För att rättfärdiga den öppna kritiken mot moderniteten skulle enskilda fall pekas ut som utgjorde ett angrepp på den allmänna utbildningen.

Nationalsocialisternas hållning till moderniteten var uppenbar: Nationalsocialismen skulle öppet integrera kränkande rasliga och politiska perspektiv. "Striden för modern konst" skulle åtföljas av kampanjen "Fördärvad konst"; konst i sig skulle orienteras mot masskultur. Modern konst skulle kategoriseras som "bolsjevistisk" eller "judisk" och betraktas av regimen som besittande politiskt misstänkta tendenser. En central händelse som gav kort inblick i den nationalsocialistiska mentaliteten gentemot konst var den stora tyska konstutställningen 1937 i München, som åtföljdes av dess "antites" - "Utställningen av dekadent konst". Organiserad som en masshändelse blev utställningen en viktig mediaspektakel. Det tematiska fokuset på olika kroppsbilder presenterade betraktarna för principerna för nationalsocialisternas "hälso-" och "sociala" politik. De var orienterade längs kategorierna "frisk och sjuk", "accepterad och oaccepterad". Makthavarna kunde inte polarisera alla konstverk i 'artspecifik' och 'icke-specifik' kategorier; en stor mängd konstverk kunde inte kategoriseras i detta system så lätt. En annan aspekt av kulturpolitiken var assimileringen av tradition. Detta absorberades för att bygga upp nationalsocialismen på historiska "fakta" och "grundvalar". Den populäriserade traditionen skulle tjäna som ett medium för den enkla "Folkkamraten" att konsumera konst för att bygga en nationalsocialistisk världsbild. Vid sidan av olika konstprojekt intensifierades ambitionerna att bygga ett museum liknande Louvren i Paris. Specifika arbetare skulle instrueras att köpa, utpressa eller beslagta och "ariskisera" konstmästerverk på ett sätt som aldrig tidigare skådats.

1. Rask Idealtyp – Vattensport av Albert Janesch, 1936
Tyska Historiska Museet Berlin
2. "Så ser juden den tyska kvinnan" – Antisemitisk propaganda i "Der Stürmer", november 1937
Federal Archive Berlin
3. Paris dom av Ivo Salinger, 1939. Kvinnlig nakenhet, ofta med referens till klassisk mytologi, var ett centralt tema i nationalsocialistisk konst.
Tyska Historiska Museet Berlin
4. Det soliga livet av Richard Heymann, Olja på duk, 172x100 cm, 1939. Den traditionella framställningen av modern med sitt barn fick ny mening under nationalsocialismen och rollen som kvinna som mor glorifierades.
Tyska Historiska Museet
5. Affisch för utställningen "Fördärvad konst". Den resande utställningen visade konstverk från avskilda konstnärer vars konst tidigare hade beslagtagits i museer och gallerier.
Federal Archive Koblenz
6. Affisch för "Dagen för tysk konst" i München 1937. Utställningen gav en översikt över konst som främjades av nationalsocialisterna.
Tyska Historiska Museet Berlin
7. På öppningsdagen för "Stora tyska konstutställningen" skulle Goebbels leda besökare genom "Huset för tysk konst" i München, 26 juli 1941.
Arkiv över Preussens kulturarv Berlin

8. "Avfärd", målning av Willy Waldapfel. Arkiv över Preussens kulturarv Berlin
9. Rum 3 i utställningen "Fördärvad konst", med verk av Baum, Belling, Campendank, Dexel, Felixmüller, Eugen Hoffmann, Klee och Nolde.

Tyska Historiska Museet

10. Vy över "Rum 3" från utställningen "Fördärvad konst", med verk av Haizmann, Hausmann, Klee och Schwitters.

Tyska Historiska Museet Berlin

11. Vy över Rum 5 från utställningen "Fördärvad konst", med verk av Beckmann, Fuhr, Kirchner, Müller, Nolde, Rohlf's och Schmidt Rottluff.

Tyska Historiska Museet Berlin

12. "Bondens lediga kväll", Erwin Knirr, Olja på duk, 140x100 cm, 1944.
Inom ramen för "Blod och jord" -ideologin skulle bondescener gestalta ett brett spektrum av nationalsocialistisk konst.

Tyska Historiska Museet Berlin

Tavla 88 | "Stenens Ord" – Arkitektur inom Nationalsocialismen

Arkitektur och stadsplanering hade fasta roller och funktioner inom det tredje riket och sammanfattades under "Byggnadskonst". Det offentliga rummet betraktades som en permanent scen, perfekt för makt demonstrationer, och skulle formas av ansvariga arkitekter: arkitektur blev ett instrument för nationalsocialistisk propaganda. I samband med konsolideringen av politisk makt skulle arkitekter och stadsplanerare ges systemstabiliserande roller. Nationalsocialistiska krav på makt demonstration och monumentalt självporträtt skulle komplettera byggbranschens intressen. Arkitekturer, särskilt från och med 1937, måste konkretisera en adekvat representation av NS-staten, "Stenens Ord". Nya designförslag för Berlin, Hamburg, München och andra regionala städer planerades. "Lagen om den nya utformningen av tyska städer" fick juridiska grunder den 4 oktober 1937. Baserat på premisserna för en expansiv och aggressiv utrikespolitik skulle Berlin återuppbyggas till ett enormt maktcenter för riket för att göra det till ett uttryck för politiska mål, nationalsocialistisk makt och arkitektonisk prakt. Planering och genomförande låg under "Generalbyggnadsinspektören för rikets huvudstad". Denna nya våg av byggnader skulle skjuta upp praktiskt användbarhet till förmån för mer politiskt ideologiskt innehåll. Den nya orienteringen skulle ignorera element som funktionalitet och ändamål för en mer maktförstärkande representation. Utan att ta hänsyn till ekonomiska konsekvenser skulle byggnaderna anta ett minnesmärkeliknande karaktär. Kostnaderna för dessa byggnader kunde endast motiveras genom att de legitimerades som "konstverk". Detta motiverade de höga räntorna som de genererade.

1. En hall för 180 000 människor - en modell av "Stora hallen" planerad för Nord-Sydaxeln i Berlin, designad av Albert Speer, 1939-1941.
Tyska historiska museet
2. Modell för Adolf Hitler Square i Weimar, designad av Hermann Giesler, 1936-1943.
Albert Speer (red.), Ny tysk byggkonst, 1941
3. Reichsluftfahrtministerium (Riksluftfartsministeriet) Berlin, designad av Ernst Sagebiel, 1936.
Friedrich Heiss, "Bei uns in Deutschland", 1938
4. Kungens torg i München med partiets byggnader för NSDAP: Führer Building, Honor Temple och Administration Building, designade av Paul Ludwig Troost.
Albert Speer (red.), Ny tysk byggkonst, 1941
5. Dekret angående Generalbyggnadsinspektören för rikshuvudstaden.
Rikslagstidning, 1937, nr 13, från den 30 januari 1937
6. Hedningstempel på Kungens torg i München, designad av Paul Ludwig Troost.
Albert Speer (red.), Ny tysk byggkonst, 1941
7. Hedningstempel med kistorna för "Blodvittnen".
Albert Speer (red.): Ny tysk byggkonst, 1941
8. Nya rikskansliet i Berlin, designad av Albert Speer, 1937-39.
Albert Speer (red.), Ny tysk byggkonst, 1941
9. Paul Ludwig Troost, House of German Art, München, 1937.
Friedrich Heiss, "Bei uns in Deutschland", 1938
10. "Byggnadsstrukturer för att stärka vår auktoritet!" Hitler under kulturkonventionen vid Nürnberggrallyt, 1937 (Hitlers auf der Kulturtagung des „Reichsparteitages“, 1937)
Den tyska arkitekten, 1939
11. Rikspartiets område i Nürnberg, "Huvudtribunen", på Zeppelin Field, designad av Albert Speer, 1935-1937.
Friedrich Heiss, "Bei uns in Deutschland", 1938
12. "Tyska stadion" vid Nürnberggrallyt i Nürnberg, designad av Albert Speer, planerad från 1937.
Albert Speer (red.), Ny tysk byggnadsarkitektur, 1941